

Pete-Komáromy Sára

Édes, boldog élet

A nagykarolyi mézeskalácsosság szimbólumai

1. Bevezetés

A nagykarolyi Mitereiter család tagjai több generációra visszamenőleg a mézeskalács-készítés mesterségét úzik. Szerszámaik, a készítés titkai apáról fiúra öröklődnek. Így nem csak a családtagok beszélnek szívesen mesterségük hagyományairól, beszélnek hozzánk a mézesbábok is, üzennek formájukkal, színükkel, és vásárlóik által.

Jelen dolgozat is arra tesz kísérletet, hogy megfejtse ezeknek a tárgyaknak a szimbolikus jelentését. Habár a pszichoanalitikusok óta tudjuk, hogy a szimbolikus jelentéseknek „tudattalan” vonatkozásai is vannak, amelyeket soha nem lehet teljes pontossággal meghatározni, vagy kimerítően megmagyarázni, egy ilyenfajta elemzésnek mégis vannak bizonyos lehetőségei. „Amikor a tudat a szimbólumokat kutatja, olyan ideák világába ér, mely világ a ráció fennhatóságán túl található” – írja Carl Gustav Jung. (1993. 18.)

2. A méz mint a boldogság egyetemes szimbóluma

A méz alkalmazása (bekenés és fogyasztás) az egészség, boldogság, „édes élet” gondolatával társult, bizonyára egyedülálló édes íze miatt. (Pócs 1990. 654.) A méz étel és ital egyszerre (Pál–Újvári 2001. 342.), életerő hatja át, amely kapcsolatba hozza az embereket az ősenenergia forrásával (Fontana 1995. 106.), ezért mindig is az élet forrásának tartották, már az ókori görög mitológiában is az istenek tápláléka. Jupitert is ezzel nevelték, hogy erősebb legyen. (Csetri 2001. 17.) A méhekről az antikvitásban azt hitték, hogy szűznemzéssel szaporodnak, következőképp a mézet tökéletesen tiszta, szent anyagnak tekintették, tisztító, ihletet adó hatást tulajdonítottak neki (Chevalier–Gheerbrant 1995. II. 301–302.; Pál–Újvári 2001. 342.), és nem véletlen, hogy gyógyító, egészségvarázsló célokra is használták az általuk készített mézet.

A méz és a mézeskalács gyakran játszik szerepet az átmeneti rítusokban, mivel ez a táplálék a beavatás, az újjászületés, a megtisztulás jelképe is, valódi „égi ajándék”. Gyermekek születésekor boldogsága, egészsége biztosítására fogyasztották. A méz használata házasságkötések alkalmával a mai folklórban is még élő jelenség. A néphit szerint ugyanis afrodisziákum is a méz, szerelmi erővel rendelkezik, termékenységet biztosít, de a testi gyönyörűsége is utal édességével. (Vö. Csetri 2001. 17.; Fontana 1995. 106; Durand 1977. 251.) Az orosz nép körében elterjedt szokás, hogy az es-

külvő utáni napon a fiatal pár mézeskaláccsal a kezében járul az asszony szülei elé. (Szabadfalvi 1986. 4.) Magyar nyelvterületen a menyasszony vőlegényesházba való bekéretésénél és befogadásánál találkozunk vele. Rendszerint a vőlegény édesanyja kínálja meg vele a fiatal párt. Mezőségeen a menyasszony száját kenik be vele. A gyermekáldás érdekében a honti palócok mézeskalácsot adtak a menyasszonynak és kürtöbe nézeték, hogy fekete szemű legyen a gyermeke. (Csáky 1992. 51.) Ezenkívül több nép hagyományában a méz halotti áldozati szerepének maradványai is kimutathatók, mert tartósságával a halhatatlanság jelképévé is vált – mindennek azonban a magyar parasztság gyakorlatában nemigen van nyoma. (Pócs 1990. 654.)

Nemcsak a méz, hanem annak előállítói, a méhek köre is gazdag hiedelemrendszer fonódik. A méhészt és a méhcsaládok kapcsolatát a tisztelet érzése jellemzi alapvetően. A szorgalmas, fejlett társadalmat kiépítő méhek ugyanis kivívták az ember csodálatát. A kas belső világát a méhek birodalmának tekintették, belsejét szent térré igyekeztek változtatni: egyes szokáscelemek során szentelményi erővel rendelkező tárgyakat juttattak a méhkasba. (Kotics 2002. 137.)

A méhekkel foglalkozó ember sem közönséges lény, ezt bizonyítja a tudós méhészt hiedelemköre. Gunda Béla jegyzi meg, hogy a XVII–XVIII. századi, sőt a későbbi népi méhészkedésnek fő jellemzője, hogy a méhek gondozója nem annyira gyakorlati gazda, mint inkább varázsló. (Uo. 135.) A méheket antropomorf tulajdonságokkal látja el a népi szemlélet, egy XIX. századi méheskönyv például így ír róluk: „... a réa való gondviselés gyönyörűsége, ... ő maga ártatlan, soha kárt nem teszen” (Csetri 2001. 344.).

A mézeskalács-készítés története hosszú időre nyúlik vissza, Európában több évezredes hagyománya van. Már a görögök, majd a Római Birodalom népei is készítettek mézeslepényt, és szokásban volt mézeskalács áldozása is. A görögök az el nem hamvasztott halottak szájába tették, engeszteléseképp az alvilág órének, a Cerberusnak. (Szabadfalvi 1986. 3–4.)

A rómaiaktól elsőnek Nyugat- és Közép-Európa népei vehették át, terjedésével kapcsolatos pontosabb adatokat nem ismerünk. A középkorban kolostorokban készítették. Németország népterületén a zárdákból a mézeskalács készítése hamar átjutott a polgári iparba, a mézeskalácsosok már a XII. századtól kezdenek céheket alapítani. A mesterség más népek körében (pl. lengyel, orosz, ukrán) is hamar elterjed. (Uo.) A magyar mézeskalácsosságot német eredetűnek tartja a néprajzi szakirodalom. (Bátky 1943. 320.; Ecsedy 1935. 153.)

A nagy múltú magyarországi mézeskalácsosságnak Debrecen az egyik jelentős központja, a mesterség alföldi centruma. Intenzív kapcsolatot tartott fenn Nagykárolyal. Így nem meglepő, hogy a nagykárolyi mézes-

kalács-készítésre nagy hatást gyakorolt a mézessütemény készítésének debreceni változata, amelynek jellegzetessége a sajátos sütési eljárás, a tészta különleges alapanyaga és a díszítés egyedi stílusa.

3. A mesterség története Nagykárolyban

A nagykárolyi mézeskalácsosok a finom csemegét vásárokbán, búcsúkbán, különböző falu- és városnapokon kínálgatták a társadalom minden rétegének, a közösség minden korosztályának.

A gyermekek kedvelt eledele volt, a fiatalok barátságuk, szerelmük jeléül ajándékozták. A katolikus lakosságú falvak jelentős ünnepe a templom védőszentjének napján tartott búcsú. Ezt a Nagykároly környéki sváb falvakban *kirbájn*ak nevezik. Ilyenkor sok vendég érkezett, mert az elköltözött rokonok számára ezek a napok a rendszeresített találkozások időpontjai, összetartozásuk kinyilvánításának alkalmi voltak. A külföldre szakadt rokonok emlékebe vagy ajándéknak vitték haza a mézeskalácsosok portékáit.

A nagykárolyi mézeskalács azonban nem csak ízletes volta és tetszetős formája miatt volt, s egyes vidékeken még ma is olyan közkedvelt (Mezőfény, Kálmánd, Kaplony, Csomaköz, Mezőpetri, Érmindszent, Tasnád, Érmihályfalva, Piskolt, Zilah, Szatmárhegy, Szaniszló, Turc, Túrterebes, Királydaróc, Krasznaszentmiklós, Esztró). Népszerűségének hátterében az a néphit áll, mely szerint a készítmény rendelkezik az alapanyagául szolgáló méz különleges tulajdonságaival.

A nagykárolyi, sváb származású Mitereiter család évtizedek óta látja el a város és környéke lakóit mézeskalácsaival. Őseik valószínűleg a XVIII. század folyamán jöhettek a városba. Mitereiter Anna tudomása szerint mézeskalácsosok voltak már az idevándorló őseik is. Annyi bizonyos, hogy apósának édesapja, Mitereiter József is ezzel foglalkozott. Apáról fiúra szállt a készítés titka, melyet hamar elsajátítottak, hiszen a család minden tagja együtt dolgozott, hogy ellássák friss és ízletes termékeikkel a vásárlókat. Így van ez most is, a három Mitereiter fivér, János, Zoltán és István családjai kiveszik a részüket a munkából. Szerszámaik generációról generációra öröklődtek, amint a mesterség német eredetű terminológiája is. A lakásukból nyíló műhely, melyet mind a három testvér használ, a nyersanyag tárolására is szolgál. A kész termék is itt kap helyet az eladásig, ugyanis a készítés ideje alatti hőmérsékletet kell biztosítaniuk, hogy az áru megőrizze minőségét.

A mézestésztát előző este bekavarják és állni hagyják. A mézet – úgy ahogy azt Debrecenben is teszik – megolvasztják, de nem forralják fel. A tészta előkészítése *breholással* kezdődik, amelyet a *brek* nevű törőpadon végeznek: fújtatót és festékanyagot kevernek az alapanyaghoz, amely a breholás során egyenletesen szétoszlik a masszában. Majd táblán gömbö-

lyűre gyúrják. A tésztatömböt kézzel henger alakúra nyújtják, hasáb formájúra lenyomkodják, majd a *valgerral* (speciális nyújtófa) egyenletes vastagságúra *lengolják* (nyújtják). Ezután a fémformákkal a megfelelő alakúra vágják. A maradék tészta az *absznicni*. Az alapanyag *lédig*, ha túl lágy, túl mézes, *snuffol*, ha összeugrik és *rebutos*, ha hibás. Ezt követően faformákban formázzák vagy sütés után *eizolással* díszítik.

Míg nagyszüleik, dédszüleik kizárólag mézeskalács készítésével és gyertyaöntéssel foglalkoztak, addig számukra ez mellékkeresetnek számít. Folytatják ugyan a családi hagyományt, de nem tudni, meddig élteti még a vásárlóközönség ezt a mesterséget, amely hanyatlásnak indult a cukrászat megjelenésével. Hogy a vásárlók igényeit kielégítsék, kitanulták az új mesterséget, a cukrászatot is. Árjuk a színes cukorformákkal még változatosabb lett. Ennek ellenére egyre nehezebben tudnak versenyre kelni a XXI. század igényeit kielégítő gyáripari termékek széles kínálatával.

4. Kép és üzenet. A nagykárolyi mézeskalácsosok portékái

Lükő Gábor írja a szerelmi ajándékokról: „Bizony sokáig elgyönyörködött benne [ti. a lány]. De megnézegette és megcsodálta azt más is: a szülei, a testvérei, a leánytársai. És mindenki olvasott a jelekből, szimbólumokból. Ő is kiolvashatta belőlük mindazt, amit élőszóval tán nem is hallott még és megértette mindazt, hogy ez az „írás” ország-világ előtt megerősíti azt, amit eddig csak ő hallott, s ő is csak súgva.” (Lükő Gábor 2001. 296.)

A továbbiakban megpróbálom végigkövetni, hogyan jelentkeznek e szavak nélküli közlés sajátos formái a nagykárolyi mézeskalácsosok portékáin, s ezáltal hogyan illeszkednek abba a több évszázados hagyományba, amelyet átszőtt a mézeskalács egészséget, bőséget, boldogságot, jólétet hozó hatásába vetett hit.

A tésztafélék formálása és ezeknek az emberi élet jelentős fordulóihoz kötődése ősrégi, széles körben elterjedt törekvés és szokás volt. (Weiner 1981. 9.) A mézestányér a legrégebb mézeskalácsforma, amelyet már az ókorban a rómaiak is használtak. A debreceni mézeskalácsosság jelképe is a mézestányér lett, amelyet a környező területeken, Nagykárolyban is, *debreceni* néven ismernek. A nagykárolyi Mitereiter család termékei között a legnépszerűbb a ropogós debreceni, amit jellegzetes ornamentikájú ütőfában készítenek.

Az ütőfa két-három ujjnyi vastag, homorúan vésett fatábla, amelyben megformázzák a mézeskalácsot. A debreceni formafaragó stílus egyéni jellege abban nyilvánul meg, hogy nem találunk az ütőfákon sem „feudális”, sem mitológiai témákat. E protestáns vidékre jellemző mézeskalács ütőfái többségükben a mesterek művei.

Két tendenciát figyelhetünk meg az ornamentika változásában: egyrészt a régít őrzi meg azáltal, hogy azt veszi alapul, másrészt egy aktualizálódási tendencia is megvalósul. Tehát felhasználja a mindenkori motívumkincs elemeit: zöld ág, virágok, mértani alakzatok, méhkas szálló méhekkel. A mézestányér fődíszje pedig a címer a szent koronával, valamint a DEBRECENI felirat.

A Mitereiter család tulajdonában jelenleg nyolc ütőfa van. Ezekben a díszítmény koncentrikus körökben helyezkedik el. Valamennyin megtaláljuk a körbefutó, kidomborodó válaszfalat, amely a mintát övezi. Elmaradhatatlan a zöld ág vagy a koszorú és a virág. Ezek az emberiség által ősidők óta használt szimbólumok alátámasztják a mézeskalács termékenység-, boldogság-, egészségvarázsló tulajdonságait.

Az ág és a virág szimbolikája erőteljesen kapcsolódik az élethez. A zöld ág, a termőág, az életfa, az örök megújulás eszméjének kifejezője, gyakori eszköze a termékenységvarázsló rítusoknak. A virág alakja szimmetrikus, benne egyesül a férfi és a női jelleg. Ezáltal válhatott a világmindenség, a szerelem ősi jelképévé. Tartalmazza és kifejezi a négy elem együttes hatását, hisz a földből nő az ég felé, s fejlődéséhez vízre, a nap melegére van szüksége. (Hoppál et alii 1997. 17, 235.) Teljességgel, boldogsággal, a paradicsomi állapotokkal azonosítják. (Chevalier–Gheerbrant 1995. II. 56.)

A halhatatlanság koszorúja veszi körül a magyar címet. Az ősi elemek egyesítésével létrehozott (Varga 1999. 40.) magyarság jelképen az egyesített címer felett a szent korona, a címerpajzs bal oldalán négy vágásnyom, a jobb oldalán a hármás halmon álló, kis koronából kiemelkedő kettős kereszt található.

A magyar államcímer szimbolikája igen régi idők óta követhető, s a hun nagyszíjvégeken látható preheraldikus ábrázolásokból alakulhatott ki. Az árpádsávós címerfél a négy szent folyó ősi keleti képzetéből alakult ki (négy Kárpát-medencei folyó: Duna, Tisza, Dráva, Száva). A hármás halom az antik mitológiák szimbolikájának megfelelő magyarázat szerint az ország három hegyével azonosítható, a kettős kereszt pedig a rangbeli jelzéken túl a Világfával. A szent korona pedig a magyarság függetlenségének jelképe, nemzeti ereklje, a koronaeszme szerint belőle származik az uralkodói hatalom, mert a korona az ország tulajdonosa. (Varga 1999. 40.)

A korona feletti Szentháromság szimbólum különlegessége a közepében található Napábrázolás az isteni jelleg hangsúlyozásaként. Két oldalán két fürt szőlő látható, mint az élet, bőség szimbóluma. (Hoppál et alii 1997. 208.)

Ezt a több évszázados hagyományra visszatekintő ütőfás mézeskalácsformázást, amellyel a debreceni is készül, egy új díszítési technika váltja fel. A cukrászat megjelenésével hanyatlásnak indult mézeskalácsos-ipar a XIX. század második felében, az új igényekre való reagálásként, új díszítő

módszerrel lép a piacra, amely több európai országban elterjed. Ez az új, ma is élő díszítőtechnika az ún. *eizolás*. Az újfajta mézeskalács alapanyaga, készítménye hasonló marad, a változás a formálásban jelentkezik: kiszúróformákkal készül, különböző színű festékekkel, tojáshabbal, ragasztott tükrökkel díszítik. (Weiner 1981. 31.) Domináns színné a piros válik, amely „a szeretet jelképe” – mondja a család egyik nőtagja.

A formák igen változatosak, közöttük talán a legkedveltebb a mézeskalács szív. Az emberi test centrumának tekintett szív (Chevalier–Gheerbrant 1995. II. 150.) dobogása összhangban van érzelmeinkkel, így híven tükrözi lelkiállapotunkat. Gyorsabban ver, vért pumpálva sejtjeinkbe, ha szerelem tölti be életünket. Ezért válhatott a tűzpirosra festett mézeskalács szív a lángoló szerelem jelképévé: a szívet átnyújtó férfi saját szívét ajánlja fel kedvesének. Szexuális szimbólum jellegét hangsúlyozza díszítése. A termékenységet hordozó tojásból felvert, színesített habbal virágot formáznak. A virág a női princípium, a szív pedig a férfiasság megtestesítője. Ez utóbbi az ikonikus hasonlóság elvén alapul, hisz a szív alakja épp a herékre emlékeztet. (Hoppál et alii 1997. 208.)

A „szexuális üzenet” megevéseivel misztikus egyesülés történt, az eljövendő édes boldogság érzetét keltette a mézeskalács édes íze, hiszen a méz a szerelem méze is (Chevalier–Gheerbrant 1995. II. 301.), ahogy az már az Énekek Énekében is megfogalmazódott: „Szőnmet csepegnek a te ajkaid én jegyesem, méz és tej van a te nyelved alatt.” Leggyakrabban mégis a díszítő jellegű tárgyak hagyomány megszabta szobabeli főhelyére került a mézeskalács szív, mint a szerelmi ajándékok általában (K. Csilléry 1976. 121–122.), s így „beszélt” a vásár utáni csendesebb napokon a legény választottjának. (Szabadfalvi 1986. 3.) A közepébe ragasztott tükrök nemcsak azért voltak oly kedves a lánynak, mert nagy értéket képviselt, hanem azért is, mert önmagát látta benne. Tudta, hogy őt hordozza szívében a legény, aki átnyújtotta neki a mézeskalácsot.

A kisebb gyermekek is megtalálták a mézeskalácsosok áruai között a kedvelt formákat. A kislányok pólyás babát, kosárkát, piros csizmáskát, a fiúk pedig kardot, lovat, huszárt. Mindezek jelzik a már gyermekekben is ébredő, később kiteljesedő vágyakat: a kislányok játékaiban gyakran megjelenik a női szerep, az anyaság, a kisfiúk pedig előszeretettel azonosulnak játék közben a védelmező férfival, a hőssel.

A kosár, mint minden üres tárgy, a befogadás képességének érzékeltetésével a nőiséget jelképezi. A mézeskalács-formán megjelenő virágok pedig kétszeresen is a nőiséggel kapcsolatos jelentést hordoznak, mivel a virág már önmagában is a nő jelképe (Hoppál et alii 1997. 124.), az alapanyag, a méz pedig a termékenység képzetét kapcsolja a nőszimbólumhoz. A virágok, a színek bőséget, jólétet sugallnak: a piros az élet, a szerelem, a

zöld az újjászületés és az egészség, a sárga a testiség, a fehér a fény, a baj-elhárító erő színeként. (Erdélyi 1961.)

A piros mézeskalács-csizmácskákra is vágytak a leányok, hiszen a parasztság számára a csizma mindig a gazdagságot, jólétet, szépséget jelentette. A piros csizma gyakran jelenik meg népdalainkban mint a nőiség, érettség jelképe. (Bernáth 1981. 18.) Egyetemes ősi mozgásjellel, a csigavonallal (Hoppál et alii 1997. 45.) díszített mézesbábon még hangsúlyozottabb ez a szexuális jelleg.

A kard a férfi tulajdona. Mint az egyik legősibb fegyver a hatalom, a bátorság, az erő, igazságosság jelentések tapadnak hozzá, amelyek ugyanakkor a férfiasság legfőbb jellemzői. Ikonikus hasonlóság alapján a férfi nemzőszeret is szimbolizálja. Miután az égből érkező, isteni hatalmat képviseli, szorosan összekapcsolódik a tűzelemmel. (Hoppál et alii 1997. 108.) Ez összhangban áll a mézeskalács kard díszítésével, amelyben domináns a piros és a sárga szín. A kard phallikus jellegét hangsúlyozza a vitézkötés-motívum.

A férfi aktív jellegét emeli ki a mozgás érzetét keltő szél-, valamint víz-jelkép hullámvonal és a csigavonal. (Uo. 96.) Ugyanezekkel a díszítőelemekkel találkozunk a mézeskalács ló és lovas huszár formáin is. A kislók játékaik során szívesen azonosultak a hős harcossal, aki lovon száguldva hirtelen ott terem, ahol meg kell küzdenie a gonosszal, s csodás képességei folytán legyőzi ellenfelét. A magyar mézeskalácsokon ez a hős a piros paripán ülő nyalka huszár. A mesebeli, természetfeletti képességekkel rendelkező ló legyőzhetlenné teszi gazdáját: ló és lovosa a teljesség, a győzelem jelképe, kettősükben egyesül a négy elem, a Nap és a Hold, fény és árnyék, nappal és éj ereje, varázsa. (Uo. 146.) A ló lába alatt futó két hullámvonal az út, amely az igazság, a béke, a halhatatlanság útja (Chevalier-Gheerbrant 1994. I. 268.), ezen kell végigmennie a hősnek. A paripa piros színe sem véletlen, hiszen szokellő mozgása a vér lüktetéséhez hasonló (uo. 224.), indulatot, erőt sugároz.

A ló mint szexuális jelkép szintén régóta ismert az európai kultúrtörténetben. Népi szóhasználatban a lóval kapcsolatos tevékenységek a nemi aktust is jelenthetik. (Hoppál et alii 1997. 145.)

A mézeskalácsos mesterek nagy ünnepe a karácsony. Ha a XXI. századi gyerekek édességei, fiatalok szerelmi ajándékai között már nem is foglal el olyan jelentős helyet a mézeskalács, karácsonykor mégis alig van olyan család, amelyik ne készítené vagy ne vásárolna mézeskalács-díszeket a karácsonyfára. Az ünnepi vacsora részeként is régóta ismert a méz, mézeskalács fogyasztása (Pócs 1990. 654.), hiszen a karácsony üzenetéhez jól illeszkedik a méz szimbolikája, mely már önmagában is a bőség, jólét jelképe, aranyárga színe isteni fényt áraszt.

A karácsonyfadísznek készült mézeskalács-formák között ott találjuk a bárányt, fenyőfát, gombát, szívet, keresztet. Valamennyi erőteljesen pozitív jellegű, a transzcendencia felé mutatnak, kifejezhető általuk a karácsonyi örömhír: a megváltás üzenete. A fenyő lett a szenteste eseményeinek központi „alakja”, elnevezéséből a fénnel való kapcsolatára következtethetünk. Örökzöld tulajdonsága által válhatott az ünnep fájává. A karácsonyfa-állítás szokása a téli napfordulóval megújuló élet (természet) pogánykori ünneplésében, illetve a december 24-i Ádám és Éva bűnbeesését bemutató misztériumjátékokban gyökerezik, s egyszerre jelképezi az évfordulón álló Tejutat, az istenszülő anyát és az élet örök megújulását. (Hoppál et alii 1997. 62.) Dunántúlon terjedt el a felfüggesztett karácsonyfa, amelynek gyökerei az égben vannak, virágát nyújtja a földre, az égből jövő gyermeket.

Az égből jövő gyermek megváltóvá lesz, vérével mossa el az emberiség bűneit. Ilyenformán Krisztusnak, mint áldozatnak báránnyal való azonosítása a kereszténység előtti időkre mutat vissza, hiszen több népnél megjelenik a bárány mint áldozati állat és mint a születés, újjászületés, illetve mindenféle újrakezdés szimbóluma. (Uo. 122.) Színe fehér, hiszen a kereszténység a tisztaság, ártatlanság képzetét kapcsolta ehhez a színhez. (Erdélyi 1961. 180.)

A mézeskalács szív is helyet kap a karácsonyfán, hiszen a karácsony a szeretet ünnepe, a családé, az ajándékozásé. Szenteste a keresztény ember magába fordul, „megvizsgálja szívét”, erőt merít a megváltás üzenetéből, és így megújult szívvel nézhet az elkövetkező év elé. A karácsonyi mézeskalács szív fehér virága Krisztus-jelkép, páros száma pedig a halált hirdeti.

A karácsony mellett a *kirbájok* is kedvező időszakot jelentenek a mézeskalácsosok számára. Az idősebb korosztály tagjai ekkor keresik fel a mézeskalácsosok sátorát. Számukra készülnek a rózsafüzérek, amelyek felkerülnek a falra a szentképek mellé, hogy emlékeztessenek a templom védőszentjének ünnepére az elkövetkező egy évben, hiszen „a füzér tizenkét gyöngye az év hónapjait jelképezi”. Ahogyan a kegytárgyak általában, a rózsafüzér is egyfajta kapocs a keresztény ember és Isten között. A lánc szimbolikája eleve magában hordja a kötelék szerepet ég és föld között. (Chevalier–Gheerbrant 1995. II. 197.) Pseudo-Dionüsziosz-Areopagitész mondja, hogy az égbe menő imádság és a cserébe alászálló isteni kegy szállítóeszköze. Népszokásainkban gyakran megjelenik, mint rontáselhárító tárgy. (Diószegi 1987. 92.) Mágikus erejét szentelt voltának köszönheti. Ennek megfelelően színe is az arany színe, a sárga, amely az égi, szent, isteni jelleg kifejezője. A füzér egy-egy „mézeskalács gyöngyének” piros volta pedig e szín varázs- és védőerejének tulajdonítható (Erdélyi 1961. 405.), ugyanakkor már magában az elnevezésben is a rózsa szó ezzel a színnel asszociálható.

Ezek tehát a nagykarolyi mézeskalácsosok portékái, amelyeknek néhány lehetséges értelmezését próbáltam felfedni a dolgozatban. Elemzésük során nem választottam el a kontextustól a képeket, hiszen csak így nyerhetik el igazi jelentésüket. Ezért nem éltem a csoportosítás lehetőségével sem, hanem szín, forma, alapanyag és lehetséges felhasználás együttes figyelembevételével próbáltam megfejteni azt a jelképes üzenetet, amelyet az egyes mézeskalácsok hordoznak.

Szakirodalom

- BÁTKY Zsigmond
1943 Mesterkedés. In: *A magyarság néprajza*. I. Budapest, 304–381.
- BERNÁTH Béla
1981 A magyar népköltés szerelmi szimbolikája. In: *Előmunkálatok* 9. Budapest, 16–82.
- CHEVALIER, Jean – GHEERBRANT, Alain
1994–1995 *Dicționar de simboluri*. I–III. București
- CSÁKY Károly
1992 Ipoly-völgyi adatok a párválasztás szokásaihoz és a párválasztás hiedelmeihez. In: *Néprajzi Látóhatár* I. 3–4. 44–52.
- CSETRI Elek
2001 *Erdélyi méheskert*. Székelyudvarhely
- DIÓSZEGI Vilmos
1987 Olvasó. In: *Magyar Néprajzi Lexikon*. IV. 92–93.
- DURAND, Gilbert
1977 *Structurile antropologice ale imaginariului*. București
- ECSEDY István, dr.
1935 *A debreceni és tiszántúli magyar ember táplálkozása*. Debrecen
- ELIADE, Mircea
1997 *Képek és jelképek*. Budapest
- ERDÉLYI Zsuzsánna
1961 Adatok a magyar népköltészet szímszimbolikájához. *Ethnographia* 2–3–4. 173–199, 405–429, 583–596.
- FONTANA, David
1995 *A szimbólumok titkos világa*. Budapest
- HOPPÁL Mihály et alii
1997 *Jelképtár*. Budapest
- JUNG, Carl Gustav
1993 A tudattalan megközelítése. In: *Uő: Az ember és szimbólumai*. Budapest, 17–105.
- CSILLÉRY Klára, K.
1976 A szerelmi ajándékok a magyar parasztságnál. *Ethnographia*, 103–138.

KOTICS József

2002 *Parasztgazdaság és modernizáció. A méhészet szerepe a paraszti gazdálkodás rendszerében.* Debrecen

LÜKŐ Gábor

2001 Régmúlt virágok illata. In: Gazda Klára et alii (szerk.): *Szöveggyűjtemény a Magyar népi kultúra c. tankönyvhöz.* Kolozsvár, 296–297.

PÁL József – ÚJVÁRI Edit (szerk.)

2001 *Szimbólumtár.* Budapest

PÓCS Éva

1990 Néphit. In: Dömötör Tekla (szerk.): *Magyar Néprajz VII.* Budapest, 527–692.

SZABADFALVI József

1986 *Mézeskalácsosság Debrecenben.* Debrecen

VARGA Géza

1999 *A magyarság jelképei.* Budapest

WEINER Piroska

1981 *Faragott mézeskalácsformák.* Budapest

